

УДК 130.2+78.01(477)

Котляревський Я. В., Мельников О. В., Штангрет А. М.

СУТНІСТЬ ТА ІНДИКАТОРИ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Проаналізовано можливості забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери, який визначає властивий їй економічний і науково-технічний потенціал, зв'язок із зовнішнім середовищем. Сталий розвиток полягає в створенні відповідних умов для стабільного зростання виробництва інформаційної продукції, спроможного забезпечити інтереси нинішнього й прийдешнього поколінь і водночас гарантувати інформаційну безпеку – доступ людини в будь-який час до інформаційної продукції, необхідної для її всебічного розвитку (крім випадків, передбачених чинним законодавством), тобто повинні бути виконані вимоги повноти, своєчасності та доступності інформації. Сталий розвиток інформаційної сфери пов'язаний із досягненням заданих параметрів на макрорівні. Інформаційна сфера України зазнає впливу сукупності факторів, котрі як стимулюють, так і стримують її розвиток. Доведено, що забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери потребує розроблення механізму його регулювання на рівні держави. Здійснення стратегічних і тактичних рішень у процесі реалізації цього механізму має спиратися на сукупність індикаторів та відповідати основним принципам державної економічної політики.

Ключові слова: інформаційна сфера, сталий розвиток, державне регулювання, інформаційні інтереси.

Рис. 1. Табл. 2. Літ. 26.

Котляревский Я. В., Мельников А. В., Штангрет А. М.

СУЩНОСТЬ И ИНДИКАТОРЫ ДОСТИЖЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ СФЕРЫ

Проанализирована возможность обеспечения устойчивого развития информационной сферы, которое определяет присущий ей экономический и научно-технический потенциал, связь с внешней средой. Устойчивое развитие заключается в создании соответствующих условий для стабильного роста производства информационной продукции, способного обеспечить интересы нынешнего и грядущего поколений и в то же время гарантировать информационную безопасность – доступ человека в любое время к информационной продукции (кроме случаев, предусмотренных действующим законодательством), необходимой для его всестороннего развития, то есть должны выполняться условия полноты, своевременности и доступности информации. Устойчивое развитие информационной сферы связано с достижением заданных параметров на макроуровне. Информационная сфера Украины испытывает влияние совокупности факторов как стимулирующих, так и сдерживающих ее развитие. Доказано, что обеспечение устойчивого развития информационной сферы требует разработки механизма его регулирования на уровне государства. Осуществление стратегических и тактических решений в процессе реализации этого механизма должно опираться на совокупность индикаторов и соответствовать основным принципам государственной экономической политики.

Ключевые слова: информационная сфера, устойчивое развитие, государственное регулирование, информационные интересы.

© Котляревський Я. В., Мельников О. В., Штангрет А. М., 2016

Jaroslav Kotliarevskyy, Aleksandr Melnikov, Andrii Shtangret

ESSENCE AND INDICATORS OF ACHIEVEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF INFORMATION SPHERE

The article analyzes the information sphere ability for sustainable development that defines its inherent economic, scientific and technical capacity and its connection with the environment. The sustainable development of the information sphere is supposed to provide the appropriate conditions for sustainable growth of informational production capable of ensuring the interests of present and further generations while guaranteeing information security – a person's access to information products needed for full-scope development (except cases provided for by national legislation), that is the conditions for assuring completeness, timeliness and accessibility of information should be fulfilled. The sustainable development of the informational sphere is related to meeting defined parameters at the macro level. The informational sphere of Ukraine is influenced by a combination of pull and push factors affecting its development. It is clearly proved that the sustainable development of the information sphere requires elaboration of a state regulation mechanism. The implementation of strategic and tactical decisions in measures of such a mechanism should be based on a set of indicators as well as being in line with the main principles of the public economic policy.

Key words: information sphere, sustainable development, government regulation, information interests.

JEL classification: E61, F20, Z10.

Розвиток стає нестійким, коли через загострення внутрішніх суперечностей система зазнає кризи, пов'язаної з можливістю її руйнування чи переходу в новий якісний стан [1]. Стійкість системи в техніці визначається як її властивість зберігати значення конструктивних і режимних параметрів у встановлених межах, незважаючи на впливи на цю систему. Зворотні зв'язки, притаманні інформаційній сфері як економічній системі, призводять до нерівномірності, нестійкості її розвитку, що полягає в його сповільненні чи пришвидшенні. Зниження темпів зростання зазвичай спричиняє стагнацію соціально-економічної системи, проте воно не завжди є ознакою нестабільності системи. Іноді погіршення якого-небудь критерію протягом певного часу пов'язане з необхідністю накопичення ресурсів для майбутнього випереджального розвитку. Сталий розвиток передбачає підтримання рівноваги між взаємопов'язаними елементами системи. Тобто цей розвиток треба розуміти як здатність будь-якої системи повернутися до рівноважного стану після закінчення дії на неї певних збурюючих зовнішніх і внутрішніх факторів.

Дослідженням інформаційної сфери займалися такі вітчизняні й закордонні вчені, як І. Арістова, О. Баранов, А. Бріггз і П. Коблі, Ю. Бурило, В. Горючий, М. Кастельс, В. Колах, М. Маклюен, Ф. Махлуп, О. Онищенко, Е. Семенюк, А. Урсул [2–18] та ін. Але ці вчені лише окреслювали її сучасний стан, не завжди коректно визначаючи, що охоплює ця сфера суспільного виробництва, та результати її господарської діяльності. Це, у свою чергу, ускладнює процес управління нею та підтримання стабільного розвитку.

Метою статті є формування методологічних засад досягнення сталого розвитку інформаційної сфери.

Хоч ці системні утворення розвиваються, однак та чи інша економічна система може володіти чи не володіти здатністю до стійкого розвитку. Цю здатність в інформаційній сфері визначають притаманний їй економічний та науково-технічний потенціал, зв'язок із зовнішнім середовищем. Тобто **сталій розвиток інформаційної сфери** полягає в створенні умов для стійкого зростання виробництва інформаційної продукції, яка здатна забезпечити інтереси теперішнього та прийдешнього поколінь при гарантуванні інформаційної безпеки. Варто звернути увагу, що розвиток інформаційної сфери полягає в сприянні досягненню заданих його параметрів на макрорівні.

Метою забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери є вдосконалення інформаційної політики з урахуванням національних інтересів, спрямованих на посилення міжнародного співробітництва й інтеграції країни у світовий інформаційний простір в умовах формування економіки знань для задоволення потреб людини й громадян.

Стратегічними завданнями забезпечення сталого розвитку є:

- гарантування прав людини на вільний доступ до інформаційних продуктів, які необхідні для її всебічного розвитку, доступ до них найбільш вразливих груп населення;
- зростання добробуту населення та підтримка освітніх новацій, подолання інформаційної асиметрії;
- використання економічних новацій і нових прийнятних технологій для розвитку виробництва інформаційної продукції;
- захист навколишнього середовища.

Реалізація концепції сталого розвитку інформаційної сфери передбачає відповідні механізми вирішення питань у цій сфері на рівні органів державної влади, правове, фінансове та організаційне забезпечення, а також розвиток міжнародного співробітництва [19–21]. Тобто треба говорити про такі **складові політики держави** в інформаційній сфері:

- дотримання конституційних прав і свобод людини й громадянина;
- інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади;
- розвиток сучасних інформаційних технологій;
- захист інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу.

Ринкова економіка не може розвиватися в умовах стійкої рівноваги. У зв'язку з цим виникає необхідність втручання держави у побудову та реалізацію моделей розвитку економічної системи з урахуванням факторів, які визначають стан інформаційної сфери. Тобто завжди існують наявні та потенційно можливі явища й чинники, що стримують чи стимулюють інформаційну сферу (рисунок).

Сталість інформаційної сфери нерозривно пов'язана зі зростанням виробництва відповідної продукції, ефективним використанням економічних й інтелектуальних ресурсів, підвищенням добробуту і якості життя населення, стабільним та збалансованим природокористуванням. Тільки за збалансованою економічною, соціальною й екологічною складових можна забезпечити стійкий розвиток зазначеної сфери протягом тривалого часу. Вона як нестійка система не може саморозвиватися без зовнішнього впливу. Стабільність

Рисунок. Стримуючі та стимулюючі фактори розвитку інформаційної сфери в Україні

Складено за: Ієрархічне впорядкування факторів, що стримують або стимулюють розвиток інформаційної сфери в Україні / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, А. М. Штангрет, Ю. В. Ратушняк // Наукові праці НДФІ. – 2016. – Вип. 2 (75). – С. 39–52; Sustainable development of informational sphere in Ukraine / Ya. Kotliarevsky, A. Melnikov, A. Shtangret, H. Pushak // European Cooperation. – 2016. – № 8 (15). – Р. 80–87.

інформаційного виробництва зумовлена специфікою ринкових відносин у ньому, що не завжди вписується в сучасну економічну модель, тому в багатьох випадках воно розвивається завдяки державній підтримці.

Основними *критеріями* сталого *економічного* розвитку інформаційної сфери є виробництво безпечної продукції (неекстремістського змісту) для задоволення потреб людей у всебічному розвитку, забезпечення економічної ефективності виробництва, що дає змогу вести розширене відтворення. *Соціальна* складова стійкого розвитку охоплює підвищення рівня та якості життя людей. Стійке *природокористування* пов'язане із забезпеченням тепер і в тривалій перспективі якості довкілля та збереженням ресурсів.

У табл. 1 сформульовано найзагальніші зміни в розвитку інформаційної сфери при переході до стійкого розвитку.

Треба також визначити кінцеві й проміжні орієнтири розвитку інфосфери та критерії їх досягнення (індикатори виконання завдань концепції і проведення щорічного аналізу стану виконання її завдань). Це дасть змогу оцінити ступінь її стійкості, виходячи з необхідності максимального задоволення потреб споживачів з одночасним збереженням такої можливості для майбутніх поколінь.

У зв'язку з труднощами вимірювання процесу розвитку економіки в макроекономічних дослідженнях найчастіше аналізують її зростання, хоча воно є тільки одним із імовірних напрямів. Для визначення прогресу щодо досягнення кожної з цілей мають застосовуватися спеціальні індикатори. Вони вказують на те, яка інформація необхідна для оцінки успіху практичної роботи органів влади та суспільства загалом. Попри значну кількість досліджень

Порівняльні характеристики розвитку та сталого розвитку інформаційної сфери

Розвиток	Сталий розвиток
Природа як джерело необмежених ресурсів	Природні ресурси обмежені
Кероване навколишнє середовище	Навколишнє середовище в крихкій рівновазі
Інформаційно-технологічний розвиток суспільства	Соціокультурний розвиток
Ринкові відносини	Суспільні інтереси
Ризик і виграш	Гарантія безпеки
Поміркованість засобів	Поміркованість цілей
Інформація, запам'ятовування	Знання, розуміння
Освіта	Культура

Складено за: Scherer F. M. Industrial Market Structure and Economic Performance / F. M. Scherer, D. Ross. – 3rd ed. – Boston : Houghton Mifflin, 1990. – 713 p.; IWA 9:2011. Framework for managing sustainable development in business districts (IDT) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sis.se/en/sociology-services-company-organization-and-management-administration-transport/company-organization-and-management/general/iwa-92011>; Назарук М. М. Основи екології та соціоекології / М. М. Назарук. – 2-е вид., допов. – Л. : Афіша, 2000. – 256 с.

із цього питання єдина думка щодо них поки що відсутня. До основних індикаторів розвитку галузей матеріального виробництва зазвичай відносять виготовлення продукції на одну особу, показники економічної ефективності. Їх система постійно уточнюється.

Для визначення сталості інформаційної сфери можна застосовувати такі **індикатори**:

- *рівень економічного розвитку*, що визначається виробництвом на одну особу, структурою галузі, доходом на одного працюючого, показниками економічної ефективності (ступінь використання основного та оборотного капіталу, трудових ресурсів);
- *ступінь задоволення соціальних потреб* (матеріальних і духовних) в інформаційній продукції, котрий характеризується обсягом, структурою й технічним рівнем товарів та послуг;
- *системні*, які вказують на зв'язок із зовнішнім середовищем, визначають здатність до сталого розвитку, а саме: ступінь залежності національного ринку інформаційної продукції від імпортного продукту; рівень купівельної спроможності населення; доступність інформаційної продукції для різних категорій громадян та ін.

У табл. 2 наведено перелік пропонованих індикаторів.

Пропонований перелік індикаторів не є вичерпним і може змінитися після обговорення та опрацювання, а також із плином часу відповідно до набутого практичного досвіду, отриманих нових знань про наукові та методичні можливості, закладені в їхню основу.

Державне регулювання сталого розвитку інформаційної сфери має ґрунтуватися на таких **основних принципах**:

Індикатори досягнення сталого розвитку інформаційної сфери

Показники стану	Індикатори прогресу
<i>Економічний добробут</i>	
ВВП (у фактичних цінах), млрд грн	ВВП у розрахунку на одну особу, грн
Чисельність постійного населення (на кінець року), млн осіб	Очікувана тривалість життя при народженні, років
Міське населення, млн осіб	Частка міського населення, %
<i>Соціальний добробут</i>	
Доходи населення, млрд грн	Частка громадян з доходом, нижчим від середнього рівня, %
Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами в місяць, нижчими від прожиткового мінімуму, млн осіб	Частка громадян із середньодушовими еквівалентними загальними доходами в місяць, нижчими від прожиткового мінімуму, %
Середні витрати одного домогосподарства на зв'язок, відпочинок і культуру та освіту, грн	Співвідношення середньої вартості комунальних платежів і середніх доходів населення
<i>Освіта й наука</i>	
Кількість студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації, тис. осіб	Кількість осіб, які навчались у ВНЗ I–II рівнів акредитації, осіб на 10 тис. населення
Кількість студентів ВНЗ III–IV рівнів акредитації, тис. осіб	Кількість осіб, які навчались у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, осіб на 10 тис. населення
Кількість науковців, тис. осіб	Кількість науковців, осіб на 10 тис. населення
<i>Задоволеність культурних потреб</i>	
Кількість відвідувань театрів за рік, млн	Кількість відвідувань театрів у розрахунку на одну особу
Кількість слухачів на концертах за рік, млн осіб	Кількість відвідувань концертів у розрахунку на одну особу
Кількість відвідувань музеїв за рік, млн	Кількість відвідувань музеїв у розрахунку на одну особу
Бібліотечний фонд, млн примірників	Кількість книжок у розрахунку на одну особу
Кількість глядачів на сеансах у кінотеатрах за рік, млн осіб	Кількість відвідувань кінотеатрів у розрахунку на одну особу
Кількість місць у клубних закладах, млн	Кількість місць у клубних закладах у розрахунку на 1000 осіб
<i>Задоволеність інформаційних потреб</i>	
Кількість видань (книг і брошур), друк. од.	Кількість видань у розрахунку на одну особу
Кількість періодичних і продовжуваних видань (крім газет), друк. од.	Кількість періодичних і продовжуваних видань у розрахунку на 1000 осіб
Кількість газет, друк. од.	Кількість газет у розрахунку на 1000 осіб
Середньодобовий обсяг телемовлення, год.	Наявність телевізорів кольорових у домогосподарствах у середньому на 100 домогосподарств, шт.

Закінчення табл. 2

Показники стану	Індикатори прогресу
Абоненти фіксованого телефонного зв'язку (фіксована телефонна лінія), тис.	Кількість домогосподарств, що мають телефони, у розрахунку на 100 домогосподарств, шт.
Абоненти мережі Інтернет, тис.	Кількість користувачів Інтернету в розрахунку на 1000 осіб
<i>Екологічна безпека та безпека праці</i>	
Кількість викидів в атмосферу та поверхневі води, т	Кількість викидів у атмосферу та поверхневі води, які припадають на одну людину, т
Утрати робочого часу від травматизму	Показник тяжкості травматизму
Утрати робочого часу від професійних захворювань	Показник захворюваності

Складено за: Котляревський Я. В. Визначення особливостей інноваційного розвитку в контексті становлення економіки знань та інформаційного суспільства в Україні / Я. В. Котляревський // Наукові записки Української академії друкарства. – 2013. – № 1. – С. 39–46; Основи охорони праці / Г. Г. Гогіташвілі, В. М. Лапін, Р. А. Яцюк та ін. – К.: Знання, 2016. – 312 с.; Про Концепцію переходу України до сталого розвитку: проект постанови Верховної Ради України від 02.07.2004 № 5749 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5749&skl=5.

- *Встановлення балансу інтересів громадянина, суспільства й держави.* Участь громадських організацій і окремих осіб у контролі за діяльністю органів державної влади в інформаційній сфері, передусім за реалізацією прав та свобод за безумовного врахування потреб найбільш вразливих прошарків населення.
- *Комплексне правове регулювання суспільних відносин.* Виявлення всієї сукупності цих відносин, формування та реалізацію державної політики забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери як невід'ємної складової державної політики розвитку України та узгодження використовуваних для цього регулювання механізмів.
- *Узгодженість дій центральних та місцевих органів державної влади з нормативно-правового забезпечення функціонування суб'єктів інформаційної сфери.* Організація цієї діяльності на основі пріоритету компетенції центральних органів влади в галузі інформаційної безпеки й повноти влади місцевих органів у розвитку й використанні регіональних телекомунікаційних та інших систем, мереж зв'язку, інформаційних ресурсів.
- *Удосконалення й застосування норм міжнародного права в системі нормативно-правового забезпечення.* Активна та узгоджена діяльність центральних органів державної влади щодо використання та активної участі в розробленні міжнародних документів, які стосуються інформаційної сфери.

Механізм реалізації державної економічної політики охоплює систему форм, методів і способів безпосереднього та опосередкованого впливу на вітчизняних і зарубіжних виробників з метою формування конкурентних національних виробництв. Державне стимулювання стійкого розвитку ін-

формаційної сфери має враховувати її значущість для стабільного функціонування суспільного організму, частку у ВВП, у структурі експорту та обсязі бюджетних надходжень [22–24].

Беручи до уваги важливість забезпечення сталого розвитку національної інформаційної сфери не лише через розбудову комунікаційних каналів, а й із позицій захисту національних інтересів (що можливо виключно через цілеспрямовану діяльність органів державної влади), необхідно детальніше, на рівні Державного комітету телебачення і радіомовлення, розглянути питання створення Концепції сталого розвитку інформаційної сфери України [25; 26]. У ній треба визначити як пріоритетні довготермінові напрями діяльності з досягнення стратегічних цілей, так і першочергові заходи. Концепція має передбачати відповідні суспільно-політичні, економічні, адміністративні, фінансові, наукові та громадські інструменти. Їх структура, перелік та інтенсивність застосування залежатимуть від конкретної цілі й стану проблеми.

Список використаних джерел

1. *Prigogine I. Order Out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature* / I. Prigogine, I. Stengers. – London : Heinemann, 1984. – 349 p.
2. *Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти* / І. В. Арістова. – Х. : Ун-т внутрішніх справ, 2000. – 368 с.
3. *Арістова І. В. Еволюційний розвиток поняття “інформаційна сфера”* / І. В. Арістова // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2005. – Вип. 31. – С. 239–245.
4. *Баранов О. А. Правове забезпечення інформаційної сфери: теорія, методологія і практика* / О. А. Баранов. – К. : Едельвейс, 2014. – 434 с.
5. *The Media : An Introduction* / ed. by A. Briggs, P. Cobley. – 2nd ed. – Harlow : Pearson Education Ltd, 2002. – 500 p.
6. *Бурило Ю. П. Інформаційна сфера як сфера господарювання: теоретично-правовий аспект* / Ю. П. Бурило // Правова інформатика. – 2012. – № 4 (36). – С. 18–28.
7. *Горовий В. М. Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації* / В. М. Горовий. – К. : НБУВ, 2015. – 332 с.
8. *Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі* / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. – К. : НБУВ, 2014. – 218 с.
9. *Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій* / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. – К. : НБУВ, 2011. – 160 с.
10. *Castells M. The Rise of the Network Society* / M. Castells. – Oxford : Blackwell Publishers Ltd., 1996. – 556 p. – (The Information Age : Economy, Society and Culture, Vol. I).
11. *Конах В. К. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання* / В. К. Конах. – К. : НІСД, 2014. – 76 с. – (Сер. : Інформаційні стратегії. – Вип. 2).
12. *McLuhan M. The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man* / M. McLuhan. – 1st ed. – Toronto : University of Toronto Press, 1962. – 293 p.
13. *Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States* / F. Machlup. – Princeton, NJ : Princeton University Press, 1962. – 283 p.
14. *Мельников А. В. Информационная революция и современная полиграфия* / А. В. Мельников, Э. П. Семенюк // Научно-техническая информация. Серия 1: Организация и методика информной работы. – 2014. – № 1. – С. 1–12.
15. *Семенюк Э. П. Информатика и современный мир. Философские аспекты* / Э. П. Семенюк. – Львов : Укр. акад. печати, 2009. – 282 с.

16. Melnikov A. V. The information revolution and the modern printing industry / A. V. Melnikov, E. P. Semenyuk // Scientific and technical information processing. – 2014. – Vol. 41. – № 1. – P. 1–11.
17. Урсул А. Д. Информатизация общества. Введение в социальную информатику / А. Д. Урсул. – М. : Акад.общественных наук, 1990. – 192 с.
18. Урсул А. Д. Информация. Методологические аспекты / А. Д. Урсул. – М. : Наука, 1971. – 296 с.
19. Концепція гуманітарного розвитку України / М. Г. Жулинський (кер. гр. розроб.), Ю. Г. Рубан (заст. кер. гр.) та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/table/koncsep.htm>.
20. Гасанов С. С. Фінансування структурних зрушень та інноваційної модернізації / С. С. Гасанов, В. О. Сизоненко // Фінанси України. – 2014. – № 5. – С. 20–28.
21. Єфименко Т. І. Економічне зростання – основа підвищення добробуту громадян / Т. І. Єфименко // Фінанси України. – 2007. – № 8. – С. 3–12.
22. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки / Л. А. Швайка. – К. : Знання, 2006. – 435 с.
23. Fukuyama F. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century / F. Fukuyama. – N. Y. : Cornell University Press, 2004. – 160 p.
24. Johansen L. Lectures on macroeconomic planning / L. Johansen. – Bd. 2 : Centralization, decentralization, under uncertainty. – Amsterdam : North-Holland, 1978. – 411 p.
25. Про затвердження Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України : постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 № 341 // Урядовий кур'єр. – 2014. – 21 серп. (№ 152).
26. Котлярєвський Я. В. Основні засади діяльності Державного комітету з питань телебачення і радіомовлення України як суб'єкта інформаційної сфери / Я. В. Котлярєвський, А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2015. – № 5 (86). – С. 15–22.

References

1. Prigogine, I. Stengers, I. (1984). *Order Out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature*. London: Heinemann.
2. Aristova, I. V. (2000). *Derzhavna informacijna polity`ka: orhanizacijno-pravovi aspekty`* [The national information policy, organizational and legal aspects]. Xarkiv: University`tet vnutrishnix sprav [in Ukrainian].
3. Ary`stova, I. V. (2005). Evolyucijny`j rozvy`tok ponyattya “informacijna sfera” [The evolutionary development of the concept of “information field”]. *Visny`k Nacional`noho universy`tetu vnutrishnix sprav* [Proceedings of the National University of Internal Affairs], 31, 239–245 [in Ukrainian].
4. Baranov, O. A. (2014). *Pravove zabezpechennya informacijnoyi sfery`: teoriya, metodolohiya i prakty`ka* [The legal scope of information: the theory, methodology and practice]. Ky`yiv: Edel`vejs [in Ukrainian].
5. Briggs, A., Cobley, P. (2002). *The Media: An Introduction*. 2nd ed. Harlow: Pearson Education Ltd.
6. Bury`lo, Yu. P. (2012). Informacijna sfera yak sfera hospodaryuvannya: teoret`chno-pravovy`j aspekt [Information scope as the scope of management: theoretical and legal aspects]. *Pravova informaty`ka* [Legal Informatics], 4 (36), 18–28 [in Ukrainian].
7. Horovy`j, V. M. (2015). *Nacional`ni informacijni procesy` v umovax hlobalizaciyi* [The national information processes in the context of globalization]. Ky`yiv: NBUV [in Ukrainian].
8. Ony`shhenko, O. S., Horovy`j, V. M., Popu`k, V. I. Etc. (2014). *Nacional`ny`j informacijny`j kompleks i joho rol` u hlobal`nomu informacijnomu prostori* [National information complex and its role in the global information space]. Ky`yiv: NBUV [in Ukrainian].

9. Ony`shhenko, O. S., Horovy`j V. M., Popy`k, V. I. etc. (2011). *Nacional`ny`j informacijny`j suverenitet u konteksti rozvy`tku novitnix informacijny`x texnologij* [National Information sovereignty in the context of new information technologies]. Ky`yiv: NBUV [in Ukrainian].
10. Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1996.
11. Konax, V. K. (2014). *Nacional`ny`j informacijny`j prostir Ukrayiny` : problemy` formuvannya ta derzhavnoho rehulyuvannya* [National information space Ukraine: problems of formation and state regulation]. – Ky`yiv: NISD [in Ukrainian].
12. McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. 1st ed. Toronto: University of Toronto Press.
13. Machlup, F. (1962). *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
14. Mel`nikov, A. V., Semenyuk, E` . P. Informacionnaya revolyuciya i sovremennaya poligrafiya [The information revolution and modern printing]. *Nauchno-texnicheskaya informaciya. Seriya 1: Organizaciya i metodika informacionnoj raboty`* [Scientific and technical information. Episode 1: The organization and methods of information work], 1, 1–12 [in Russian].
15. Semenyuk, E` . P. (2009). *Informatika i sovremenny`j mir. Filosofskie aspekty`* [Computer science and the modern world. Philosophical aspects]. L`vov: Ukrainskaya akademiya pechati [in Russian].
16. Melnikov, A. V., Semenyuk, E. P. (2014). The information revolution and the modern printing industry. *Scientific and technical information processing*, 41, 1, 1–11.
17. Ursul, A. D. (1990). *Informatizaciya obshhestva. Vvedenie v social`nyyu informatiku* [Informatization of the society. Introduction to Social Informatics]. Moskva: Akademiya obshhestvenny`x nauk [in Russian].
18. Ursul, A. D. (1971). *Informaciya. Metodologicheskie aspekty`* [Information. Methodological aspects]. Moskva: Nauka [in Russian].
19. Zhuly`ns`ky`j M. H., Ruban Yu. H. etc. (n. d.). *Koncepciya humanitarnoho rozvy`tku*. [The concept of human development]. Retrieved from <http://old.niss.gov.ua/table/koncsep.htm> [in Ukrainian].
20. Hasanov, S. S., Sy`zonenko, V. O. (2014). Finansuvannya strukturny`x zrushen` ta innovacijnoyi modernizaciyi [Financing structural changes and innovative modernization]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 5, 20–28 [in Ukrainian].
21. Yefy`menko, T. I. (2007). Ekonomichne zrostannya – osnova pidvy`shhennya dobrobutu hromadyan [in Ukrainian]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 8, 3–12 [in Ukrainian].
22. Shvajka, L. A. (2006). *Derzhavne rehulyuvannya ekonomiky`* [State regulation of Economy]. Ky`yiv: Znannya [in Ukrainian].
23. Fukuyama, F. (2004). *State-Building: Governance and World Order in the 21st Century*. New York: Cornell University Press.
24. Johansen, L. (1978). *Lectures on macroeconomic planning. Bd. 2 : Centralization, decentralization, under uncertainty*. Amsterdam: North-Holland.
25. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014). Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Derzhavny`j komitet telebachennya i radiomovlennya Ukrayiny` [On approval of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine] (decree Nr. 341, August 13). *Uryadovy`j kur`yer* [Governmental courier], 152 [in Ukrainian].
26. Kotlyarevs`ky`j, Ya. V., Shtanhret, A. M., Mel`ny`kov, O. V. (2015). Osnovni zasady` diyal`nosti Derzhavnoho komitetu z py`tan` telebachennya i radiomovlennya Ukrayiny` yak sub`yekta informacijnoyi sfery` [Basic principles of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine as a subject of the information sphere]. *Derzhava ta rehiony` . Seriya Ekonomika ta pidpry`yemny`ctvo* [The state and the regions. A series of Economics and Business], 5 (86), 15–22 [in Ukrainian].